

...Lyndisfróð og lætt í lund, leita vit á ljósins fund, undir bláum loga

Grækarismessurøða í Mikladali 13. Mars 1999

Gott fundarfólk!

Fyrst fari eg at takka fyrri álitid, ið á henda hátt er sýnt mær, nú eg havi fingið litið upp í hendi at flyta fram fyrstu almennu grækarismessurøðu, ið mær kunnugt nakrantíð er havd her á Kalsoyinni, og eru tað skótarnir, ið her eins og aðrastaðni í landinum hava tikið stig til henda fundin í dag, og tókk skulu tit eiga fyrri tað, men hóast værligt lag, so mega vit taka undir við skaldinum, har hann sigur:

I Føroyum er hart um vetrartíð stormurin spælir um tindar, skalvarnir hanga í brattari líð, so hvassir leika teir vindar.
I.P.G. 1845-1901

Soleiðis kvøður skaldið Jóan Petur Gregoriussen um vetrartíðina her á landi, og tað er helst soleiðis, at um heystið, tá sera vakrir dagar enn kunnu koma av og á, duga vit ikki retteliga at ímynda okkum, hvussu daprir og tungir teir longu vetrardagarnir mangan eru við myrkri, stormi og regni. Jólíni koma við ljósi heimsins og samstundis horvir sólin norðuraftur, men tað er, sum myrkið just tá roynir at leggja dent á, at enn er langt til "grønkandi vár", sum hovundin tekur til í yrkingini:

"Mær leingist at fegna teg
grønkandi var"
mær leingist hold titt at kína.
Mær leingist at kenna titt
fløvandi tár,
ið blomuna vekur og sálina
spár:
Nú byrjar brátt sólin at skína.
S. P. Zachariasen (1887-1977)

Kortini, hóast alt tað dapra við vetrinum, so vinnur ljósið, sólin, og tað er tibetur galdandi bæði fyrri náttúruna og mannahejrtuni, ið tekkja várið hitt grøna og bjarta fyrri framman. Best kennist lagið á børnunum, ið byrja at taka sínar eyðkendu "várleikir" fram: Hoppa um band o.s.fr.

Minnst eisini frá mínum egnu barnadögum suðuri í Syðradali, hvussu vit plagdu at kappast um at finna hin fyrsta summardáan ein góðan vágðag í mars/apríl, og

var fróin stór, tá onkur saman-kropin og litillatin blóma varð funnin í onkrari litlari koytu ella lægd. Brátt savnaðist allur barnaflokkurin kring um hesa urtina, ið fyrri barnahuganum boðaði um vár og summer við leiki í fjøru, bói, áum og haga, har allur heimurin kundi rúmast í hugflogi barnanna.

Skótáliv/náttúra

Sum fyrrverandi skóti, so havi eg kunnleika til, at ein stórvirðing av skótálivinum snýr seg um at vera í náttúruni, njóta hana og fáa sum mest burtúrur av kunnleika um lív og trivnað hjá plantum og djórum.

Tessvegna vil eg minna tykkum skótar á, at tað ræður um at fara væl um, tá tit ferðast við strondina, í bonum, í ánum, í haganum, við áir, votn og millum fjalla.

Bæði plantur, dyr, fiskar og fuglar eiga at fáa frið, har tey halda til, og heldur enn at drepa til onga nyttu ella til stuttleika, so eiga tit at fjálga um og royna at nora um, har tað er gjørligt.

Um vit gera hetta, so verður tilfeingið stórri og meira at taka av, tá tað er neyðugt til lívsins uppihald.

Hetta eiga vit sum føroyingar at leggja okkum eina við, av teirri einföldu orsök, at vit skulu jú liva av djóralivinum bæði á sjógvi og landi. Um vit hugsa langt fram í tíðina, so er tað eisini hetta, ið skal vera okkara álit at liva av sum fólk.

Rein náttúra

Hugtakið um reina náttúru eigur tit at vera okkara fremsta stremban bæði á sjógvi og landi. Vit kunnu jú spyrja okkum sjálvi um, hvor ið fer at keypa okkara fisk tann dagin, tá havið ikki longur er reint?

Havið eigur tit at vera "heilagt" fyrri okkum. Har má einki tveitast í. Okkara "matarkovi" kann jú ikki nýtast til kost, har vit ein dag tveita alt møgilegt burturkast og dagin eftir fara at fiska ella veida grind og fugl til matna, ja, eisini til útflutnings av sonevndari dygdarvoru úr reinasta havumhvørvi út um heimin.

Her hava skótarnir eina serliga ábyrgd vegna tess, at teir ferðast nógv í náttúruni og hava uppliv, ið, hvussu vøkur og hugtakandi hon er bæði í ódn og logn.

Náttúran sum listarlig uppliving

Vit her í Føroyum eru vælsignað við einari teirri friðastu og hábersligastu náttúru í hesum vakra heimi, og tað er ikki minst galdandi her á Kalsoyinni, ið eigur mín serliga tókka, og sum frá norðast til sunnasta enda er eitt fjølbroytt listarverk frá náttúrunnar hand. Ymisk er hon frá tí heldur litlættna fyrri sunnan til hitt meira áleypandi skiftandi millum yndi og veldi her fyrri norðan.

Havi so mangan staðið á Syðradali og skoðað fagurleikan bæði til fjals og fjøru. Alla tíðina skiftandi myndina til okkurt annað. Ongantið just tað sama hvørki á sjógvi ella landi. Ikki er tað hent, at heildin hevur verið hin sama. Nei tað skiftir frá løtu til aðra,

ongantið keðiligt at skoða.

Sum eg havi upplivað tað, so er føroyska náttúran áleypandi. Tú sleppur ikki at standa órørdur sum áskoðari. Tú ert stóðugt bergtikin, hugtikin og stendur spyrjandi, undrandi, ikki bara við hvørt, Nei, tað er hvørja ferð, ið tú ert áskoðari. Ja, soleiðis uppliva mong tað, ið hvussu er, aftur og aftur.

Skótar!

Við tykkum skótar vil eg siga, at tit eiga at lata náttúruna sleppa at floyma inn í hugans heim tykkara, har hon fer at geva tykkum upplivingar fyrri lívið, eins og hon hevur givið íblástur til so mangan rithøvund, eisini hin navnframa Christian Matras av Brekkumørk, tá hann tekur til:

Tú gakk tær fram við ánni,
tá bakkagrasið leingist,
tá eyrrur fjarar tururr,
og tá áarrásin treingist,
og fenið er við söljum sett
sum himmirkis flota.
Tá er tað, sum at lívið titt
var bert ein lítill lóta.
Christian Matras (1900-1988)

Grækarismessa/Nólsoyar Páll og "tjóðfuglur okkara"

Upprunaliga var grækarismessa ein av mishalgidögum (deyðadagur Gregors) frá teirri katólsku tíðini, ið hildin varð til minnis um pávan, "Gregor ella Grækaris hin mikla", ið livdi frá 540-604. Tað hevur so passað soleiðis, at tjóðrini koma aftur til landið um hetta mundið sum fyrsta tíðuliga tekinið um vár. Tjaldrið er jú sera vakur og ásynligur fuglur, ið heldur ikki smæðist burtur, tá um røddina er at røða. Sostatt leggja vit væl til merkis, tá hesin fuglur aftur er at siggja í okkara vøkru náttúru. Í byrjanini eru tey tigandi, helst móð av teirri longu ferðini av teimum stóru sondundum í Stóra Bretlandi. Ein ferð, ið avgjort má vera strævin, um tað ber á drúgva høgætt sum í ár til dómis, men tað er okkara navnframa skald Nólsoyar Páll (1766-1808), ið hevur givið tjaldrinum tann samleikan í huga

okkara, sum tað hevur, av tí at hann gjordi henda fuglin til verju smáfuglanna móti rovfuglunum í fluttari merking av víðurskiftunum í Føroyum um ár 1800, tá danska embætismannaveldið mangan var trupult at hava við at gera og ikki at tala um, um tú komst teimum tvørt fyrri í onkrum máli, sum jú Nólsoyar Páll sjálvur upplivdi í stóran mun, tá hann vildi vísa føroyingum á nýggjar leiðir víðvikjandi sjóvinnu við deksfórum.

Eg nevndi, at summi kalla tjaldrið fyrri "tjóðfugl okkara", men tað er tað ikki so leingi, vit ikki sjálvi vilja vera tjóð, men lata tjóðskapin vera til sølu -, ein stóða, ið er einastandandi í hesum heimi yvirhøvur. Vónandi fer fólk okkara um ikki so langa tíð at taka avgerð um at vilja vera ein tjóð millum aðrar í góðum samstarvi við hinar tjóðirnar og ikki minst við tað dansku, ið vit hava havt lagnufelagsskap við vegna søguligar orsøkir, ið ov drúgar eru at koma inn á her.

Lita vit út í heimin, so eru flestu lond nógv verri fyrri figgjarliga enn okkara land, men tað kemur ikki upp á tal nakra staðni at selja sín tjóðskap og sít fullveldi til okkurt av teimum ríku og stóru londunum til tess at hækka lívsstøðið í egnum landi.

Skótarnir og tjóðrini

Tit bjóða tjóðrunum vælkomnum til landið, og alt gott er at siga um hetta, men allar medaljur hava sína baksíðu. Vit hava sæð hesi seinastu árin, at alt fleiri tjóður og helst ungar koma í fjøtur av lesull, ið rektur um hagan. Hetta er einki minni enn landaskomm, ið tekur grundarlagið undan grækarismessuhaldinum. Okkurt munagott má gerast. Vit mugu fara heldur fyrr á fjall í áseyðaroyting, áðrenn seyðurin kastar ullina, og traðarmenn mugu soleiðis kenna sína stóru ábyrgd hesum víðvikjandi.

Skótarnir og øll onnur, ið annars ganga í haganum mugu taka lesullina upp, serstakliga teir smáu lagðarnar og bera teir heim til hús, so ullin ikki kemur tjóðrunum í vanda fyrri at liða pínufullan deyða av svongd og vesældomi tilvæð um heimin av sam-anvavdari lesull.

Her hava skótarnir veruliga møguleikan at gera dagsins góðu gerð, ið skótar fyrr gingu høg upp í fremja.

At enda fari eg at takka fyrri lótna og ynskja øllum framhaldi gott vikuskifti og ikki minni gott vár og tilstundandi summer við fyrsta ørindi úr yrkingini hjá Hans Andriasi Djurhuus (1883-1951) har hann kvøður:

Tá ið vársins fyrsta stund
risur upp á røða,
flýgur fuglur sunnan sund
undir sólarloga.
Blóman eftir vetrarblund
prýðir kuldabita grund,
fagurlig at skoða.
Lyndisfróð og lætt í lund
leita vit á ljósins fund
undir bláum loga.

Hans Andrias Djurhuus (1883-1951)

